

УДК: 339.9+341.2:338:432

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.198.297-306>

Цибуляк А.Г.

доктор економічних наук

Українсько-Американський університет «Конкордія»

Tsybuliak Anastasiia

Dr. of Economic Sc.

Ukrainian-American Concordia University

<https://orcid.org/0009-0007-9601-0391>

РИНКОВА ДОМІНАНТА ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОСТІ: МАКРОЕКОНОМІЧНІ КАНАЛИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА РОЗВИТОК В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ В ПРОЦЕСІ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСТВА

Мета дослідження полягає у встановленні трансмісійних каналів впливу економічного розвитку та економічного зростання на перспективи реалізації прав людини, що є основою реалізації адженди сталості. Це передбачає дослідження дію ринкових механізмів та виокремлення макроекономічних передумов для інтерпретації прав людини як фундаментальної основи економічного розвитку. На концептуальному рівні виокремлено каналів взаємовпливу між правами людини та станом макроекономічного середовища. Встановлено, що ВВП як показник економічного зростання не відображає якісних характеристик, таких як його соціальна інклюзивність, екологічна стійкість або здатність створювати робочі місця, а відтак не є оптимальним інструментом вимірювання спроможності урядової політики забезпечувати право на розвиток громадян. Розглянуто деструктивний потенціал економічних криз, залежно від їхнього типу, для людського розвитку. Встановлено, що тип рецесії та рівень інтеграції у глобальне інвестиційне середовище, що залежать від успішності реалізованої політики торговельної та фінансової лібералізації, впливають на спроможність уряду реалізувати людиноцентричну політику, формують підстави для нарощення або втрати добробуту, а відтак на реалізацію людиною права на розвиток. Відзначено, що тип економічної кризи визначає характер розгортання спіралі нестабільності від ринку до людини, адже по-різному впливає на країни з відмінними рівнями доходу, залежно від особливостей їхньої інтеграції у глобальний фінансово-інвестиційний чи торговельний простір. В процесі вивчення наукової літератури за напрямком дослідження було встановлено відсутність одностайності в оцінці ступеня взаємозалежності між рівністю, людським розвитком, інституційним розвитком, політичною стабільністю, сталим розвитком та стійким зростанням. Розглянуто потенційно деструктивну роль екстрактивних інститутів та недоброчесних інвесторів у загостренні проблеми нерівності. Розпочато наукову дискусію про нагальність мінімізації негативного впливу рішень, які приймаються на мегарівні міжнародної економічної політики.

Ключові слова: сталий розвиток, регулювання, трансформація, низьковуглецева економіка, зелений перехід, ринковий механізм, кліматична нейтральність, екологічні інструменти, економічні інструменти, стимули, податки, право на розвиток, макроекономічне середовище, нерівність, бідність, міжнародна економіка, міжнародне право, міжнародні організації, Цілі тисячоліття, ВВП, ЦСР, ООН, ESG

MARKET DOMINANCE OF ACHIEVING SUSTAINABILITY: MACROECONOMIC CHANNELS FOR ENSURING THE RIGHT TO DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL COOPERATION IN THE PROCESS OF SOLVING GLOBAL PROBLEMS OF HUMANITY

The purpose of the study is to establish the transmission channels of the impact of economic development and economic growth on the prospects for the realization of human rights, which is the basis for the implementation of the sustainability agenda. This involves studying the operation of market mechanisms and identifying macroeconomic prerequisites for the interpretation of human rights as a fundamental basis for economic development. It has been established that the aggravation of global problems of humanity as a fait accompli of the modern international division of labor with its inherent asymmetries of socio-economic development complicates the implementation of the international economic policy agenda institutionalized at the mega-level with a focus on sustainability, because the imperativeization of human development, laid down in the charters and mandates of international organizations of the UN group, is in

© Цибуляк А.Г., 2025

systemic contradiction with the fundamentalism of the market and the rationality rooted in it, which is measured by indicators of effectiveness, efficiency, productivity, profitability, etc. The program method of normative regulation of international relations in the field of international development is characterized as a tool for analyzing the activities of international organizations, which is actively used by the UN in regulating processes related to solving global problems of humanity. The consolidated position of the UN member states on the further development of the international community based on the recognition of the right to development is established, taking into account the fact that international organizations of the UN system systematically deal with the problems of international development. It is noted that in the legal regulation of the development of the international community there is a certain specificity compared to other sub-branches of international economic law, which, first of all, lies in the significant and predominant role of international organizations in this process. It is substantiated that compliance with human rights and fundamental freedoms is one of the conditions for sustainable development, which is ensured by the developed documents that guarantee a multi-aspect process of ensuring human rights and affecting the socio-economic development of states. Recommended acts of international organizations are the basic principles and conceptual approaches regarding the transition to a harmonious and balanced development of society, which should solve the global problems of our time. The social component of international development is most accurately reflected in international human rights law as one of its leading branches. The destructive potential of economic crises, depending on their type, for human development is considered. It has been established that the type of recession and the level of integration into the global investment environment, depending on the success of the implemented policy of trade and financial liberalization, affect the government's ability to implement a human-centric policy, form the basis for increasing or losing welfare, and then for the implementation of a person's right to development. It is noted that the type of economic crisis determines the nature of the deployment of the spiral of instability from the market to the person, because it affects countries with different income levels differently depending on the features of their integration into the global financial, investment or trade space. It has been established that human development is a process of expanding his freedom to live a long, healthy and creative life and to achieve other goals that, in his opinion, have value, to actively participate in ensuring justice and sustainability of development. In the modern understanding, human development is positioned not only as improving the well-being of people, but also ensuring a satisfactory state of health care, access to primary education, preserving the environment, freedom of action and speech, as well as other opportunities for creating conditions for the socio-economic development of society.

Keywords: *sustainable development, regulation, transformation, low-carbon economy, green transition, market mechanism, climate neutrality, environmental instruments, economic instruments, incentives, taxes, right to development, macroeconomic environment, inequality, poverty, international economy, international law, international organizations, Millennium Goals, GDP, SDGs, UN, ESG*

JEL Classification *F19, H41, H73, K10, O3, O14, O11, O57, P14, P51*

Постановка проблеми. Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ) відіграли значну роль у тому, щоб поставити розвиток, включаючи розвиток людини, у центр міжнародної політики. З часом, після визнання неспроможності їхнього досягнення у зазначеному інституційному каркасі, одним із ключових завдань при формулюванні Цілей сталого розвитку (ЦСР) стало розширення цілепокладання при конкретизації індикаторів ефективності реалізованих ініціатив, а відтак — розширення характеристик розвитку, відповідно і його меж. Серед них — питання зміни клімату, зростаючої нерівності, миру і справедливості. Справедливість як багатовимірна концепція включає в себе: «розподільну справедливість», що стосується надання всім членам суспільства «справедливої» частки його вигод та витрат; «процедурна справедливість» стосується прийняття та реалізації рішень на засадах неупередженості; «відновне правосуддя» стосується відшкодування потерпілим завданої шкоди. Всі ці виміри «справедливості» відображені у законодавстві про права людини. Екологічна справедливість є ще одним актуальним виміром правосуддя, який також неухильно інтегрується в систему прав людини. Система прав людини, що розглядається цілісно, є глибоко перерозподільною. Міжнародне право у сфері прав людини встановлює стандарти розподілу ресурсів, а принцип дотримання

соціально-економічних прав вимагає, щоб уряди відігравали проактивну роль в економіці, регулюючи бізнес-середовище, виправляючи ринкові викривлення та інформаційну асиметрію, встановлюючи пріоритети у державній політиці, визначаючи напрями здійснення державних інвестицій тощо. Більше того, ПРООН постулювала, що в порівнянні з рамками Цілей розвитку тисячоліття, ЦСР мають більш амбітний порядок денний, зокрема, оголошується не лише курс на скорочення бідності, але на її повну ліквідацію, і, попри формальні відсилки до 2030 року, ЦСР, що стосуються боротьби із безробіттям, не враховуючи наявний інструментарій реалізації суверенної економічної політики, стосуються як розвинених країн, так і тих, що розвиваються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Акцент на безальтернативності озеленення системи міжнародних економічних відносин і міжнародного бізнесу розкриті в працях вітчизняних [7; 15; 16; 17; 20; 21; 22; 34] і закордонних науковців [4; 8; 28]. Зв'язок між наявними ресурсами — інституційними, фінансовими, людськими та вибором національних моделей зеленої економіки опинився в центрі уваги Ю. Орловської і В. Чалої [9; 23; 25], М. Грода і Н. Резнікової [1; 2; 3; 14], Р. Заблоцької і Д. Русака [5; 6], В. Панченка, В. Карп, С. Стахурської [38], О. Птащенко [10; 13] і

О. Шершенюк [12], Н. Фаренюк [18; 19; 30].

Г. Йокубаускайте, П. Данн [33], М. Медведєва, Р. Єделєв, А. Нанавов, Г. Гридасова [34], Г. Ріст [39], Р. Саркар [40], М.А. Тадег [41] в своїх дослідженнях аргументують взаємопов'язаність розвитку людини та економічного зростання, доводячи це на аналізі системних причинно-наслідкових зв'язків між ними. З одного боку, економічне зростання може позитивно впливати на розвиток людини, надаючи домогосподарствам дохід для нарощення сукупних витрат для реалізації базових прав (на їжу, воду, навчання, охорону здоров'я тощо), а урядам — фінансові ресурси для інвестування в соціальні послуги. Однак жоден із цих ефектів не є автоматичним, адже вони залежать від розподілу доходів між домогосподарствами та від того, якою мірою уряди здатні збільшувати доходи та віддавати пріоритет соціальним витратам. І навпаки, розвиток людини може позитивно впливати на економічне зростання, оскільки він підвищує продуктивність праці, посилює технологічний потенціал та інновації; сприяє розвитку ключових державних інститутів, таких як ефективна судова система.

Незважаючи на існуючий доробок авторів, в якому розкрита сутність ринкових механізмів, ми пропонуємо дослідити макроекономічні передумови для інтерпретації прав людини як фундаментальної основи

економічного розвитку.

Мега дослідження полягає у встановленні трансмісійних каналів впливу економічного розвитку та економічного зростання на перспективи реалізації прав людини, що є основою реалізації аджнди сталості.

Виклад основних результатів дослідження. Дослідження можливостей забезпечення прав людини за рахунок заохочення економічного розвитку і зростання передбачає фокусування на проблемі економічної нерівності, людського розвитку, інституційного розвитку, економічної і політичної нестабільності. Нерідко в центрі дослідження постає феномен добробуту, який набуває еволюційних інтерпретацій з огляду на абсолютизацію сталості в умовах зеленого переходу, курсу на досягнення кліматичної нейтральності [14] і розвитку зеленої та низьковуглецевої економік за рахунок впровадження масштабних пакетів екологічних стимулів, підтримуваних економічними інструментами — фіскальними, монетарними тощо. Концептуально виокремлення унікальних каналів взаємовпливу між правами людини та станом макроекономічного середовища передбачає певну апроксимацію, адже ВВП як показник економічного зростання не відображає якісних характеристик, таких як його соціальна інклюзивність, екологічна стійкість або здатність створювати робочі місця. (рис.1).

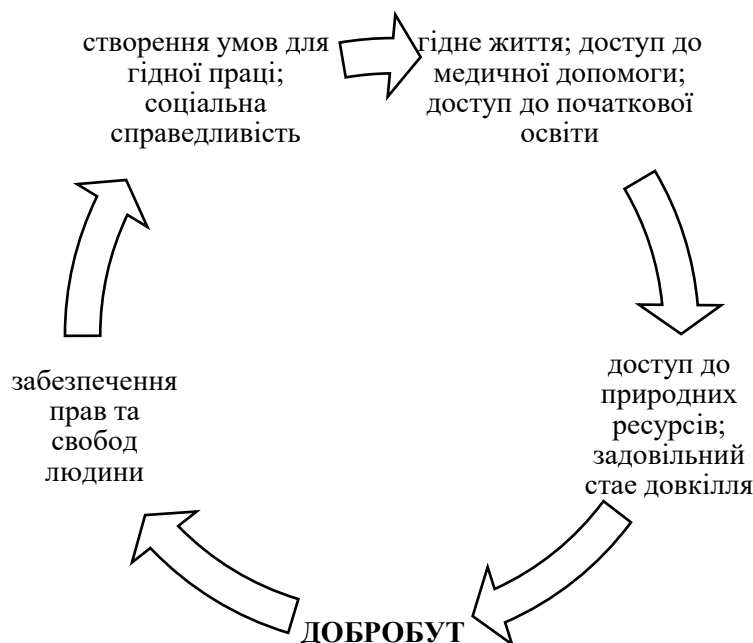

Рис.1. Людський розвиток VS сталий розвиток
Джерело: розроблено автором

Економічні кризи як стадії макроекономічної нестабільності призводять до потужних рецесійних спадів, що супроводжуються загостренням проблеми безробіття. При цьому глибина соціальних наслідків скорочення виробництва носить більш загрозливий характер для спроможності уряду реалізувати людиноцентричну політику саме під час рецесій, спричинених

системною кризою, ніж у рецесіях внаслідок тимчасових кон'юнктурних коливань. Крім того, природа кризи — фінансова, валютна, торговельна, банківська чи боргова визначає характер розгортання спіралі нестабільності від ринку до людини, адже по-різному впливає на країни з відмінними рівнями доходу, залежно від особливостей їхньої інтеграції у глобальний

фінансово-інвестиційний чи торговельний простір. Проаналізовані дослідження емпіричного досвіду більш ніж 180 країн протягом 1960-2014 років свідчать, що постійні втрати виробництва порівняно з докризовою тенденцією досягали 5 відсотків при протіканні кризи платіжного балансу, 10 відсотків при розгортанні банківської кризи та 15 відсотків за умови поширення так званої «подвійної кризи» — банківської та кризи платіжного балансу.

Було встановлено, що кризи у фінансовому секторі, які супроводжуються кредитними бумами, що підживлюються фінансовою лібералізацією, лібералізацією рахунку капіталу, спекулятивними потоками капіталу, слабкими стандартами кредитування здійснюють більш негативний вплив на нерівність, ніж кризи інших типів. Під час бумів, які передують кризі фінансового сектору, особи, які перебувають у нижній частині розподілу доходів, часто беруть великі борги для фінансування поточного споживання, купівлі будинків або придбання інших активів. Наприклад, зростання нерівності доходів з 1980 року в США спричинило зростання обсягів запозичень з боку незаможних домогосподарств, які, по суті, фінансувались заможними домогосподарствами. Окреслене свідчить про нагальність інтеграції прав людини в економічні рішення

(зокрема, шляхом впровадження прогресивного оподаткування, впровадження відповідальних корпоративних бізнес-стратегій), що сприятиме економічному розвитку через канал нарощення соціального та екологічного капіталу.

Слід наголосити, що в науковій літературі відсутня однаковість в оцінці ступеня взаємозалежності між рівністю, людським розвитком, інституційним розвитком (екстрактивні чи інклюзивні інститути), політичною стабільністю, сталим розвитком та стійким зростанням. Вплив глобальних торговельних потоків, що визначають, серед іншого, не лише динаміку обмінних курсів, але і рівень бюджетних надходжень та затребуваність залучення боргового капіталу, вплив фінансових потоків, включаючи надходження від податків, є детермінуючим для нерівності та економічного зростання. По суті, уряди держав із слабкими або екстрактивними інститутами, вступаючи у взаємодію із інвесторами, не завжди в змозі і власне зацікавлені в захисті своїх громадян від потенційної шкоди, яка може бути вчинена внаслідок залучення інвестицій. В результаті домовленостей, які призводять до того, що інвестори отримують вигоду від схильних до корупції урядів приймаючих держав, можуть страждати права людини і підірватись основи сталого розвитку (рис.2).

Рис.2. Права людини як фундаментальна основа економічного розвитку
Джерело: розроблено автором

В умовах зеленого переходу, курсу на досягнення кліматичної нейтральності за рахунок розвитку зеленої та низьковуглецевої економік, що реалізується в розвинених країнах, спокуса реалізувати політику перегонів по низхідній, корумпуючи уряди країн із екстрактивними інститутами, не виглядає для підприємців забороненою опцією. Імперативізація ESG-критеріїв в міжнародній політиці тут виступає інструментом корекції раціональних засад ринкового механізму. При цьому міжнародні організації, надаючи країнам допомогу на

розвиток, позики чи інші гранти, мають брати на себе обов'язок захищати права людей, адже їхні рішення у випадку проведеної помилкової експертизи можуть негативно вплинути на розвиток і зростання в приймаючій країні.

Тимчасове вирішення проблем економічної нестабільності в результаті відкриття кредитних ліній не вирішить системних і структурних проблем розвитку, які впливатимуть на майбутні покоління, адже, по суті, сьогоднішні систематичні запозичення для

підтримання визначеного рівня добробуту виступають інструментом відволікання ресурсів від продуктивного їх використання у майбутньому. Для мінімізації негативного впливу рішень, які приймаються на мегарівні

міжнародної економічної політики, було розроблено масштабну інтегровану систему глобального планування «Міжнародне майбутнє» (англ. *International Futures*) (ММ) (рис.3).

Рис. 3. Взаємозв'язки між середовищем формування глобальних проблем, сталим розвитком і макроекономічними індикаторами в умовах міжнародної співпраці

Джерело: [36]

Модель ММ використовується для прогнозування макроекономічних змінних та соціальних індикаторів, що відповідають кожному показнику ЦСР [24; 32], а також передбачає узгодження прогнозів сталого розвитку і розвитку людського потенціалу. ММ включає демографічну модель, що враховує вікову та гендерну

структуру суспільства, і включає припущення про потенційну народжуваність, смертність та міграційні процеси. Рівноважна економічна модель представляє шість секторів із робочою силою, що різняться за рівнем кваліфікації; драйвери продуктивності людських, соціальних та фізичних систем представлені як

екзогенні [31]. Матриця соціального обліку поєднує фінансові потоки між економікою, державними фінансами та іншими моделями. Взаємодія між країнами представлена через міжнародні торгові потоки, прямі іноземні інвестиції, міжнародну допомогу, міжнародну заборгованість, міжнародну міграцію та загрози розгортання міжнародних конфліктів [35]. Системи взаємовідносин між людьми також пов'язані із природними системами, які концентрують в собі виробництво, торгівлю та використання множинних форм енергії. Землекористування пов'язане із попитом як домогосподарств, так і виробників-представників індустрій. Запаси вуглецю в атмосфері, що взаємодіють з океанічними та лісовими поглиначами, пояснюються, серед іншого, зміною моделей споживання викопного палива, а потім впливають на зміну температури та опадів на національному рівні. Технологічні чинники при цьому складно переоцінити, адже вони консолідуєть в собі ендегенні та екзогенні очікування, впливаючи при цьому на нерівність.

Прикметно, що ММ базуються на певних обмеженнях, визнаючи за базове припущення брак інвестицій, які мають спрямовуватись на людський розвиток (*прямі витрати та трансфертні платежі*) через канал перерозподілу державних фінансів, який спирається на отримання доходів за рахунок оподаткування та іноземної допомоги. Відтак в самому припущенні міститься визнання вразливості людини в її праві на розвиток. Результати досліджень макроекономічних процесів під час зеленого переходу свідчать [35; 36], що використання доходів від податку на викиди вуглецю для здійснення одноразових виплат домогосподарствам з низьким доходом частково знижує нерівність споживання та наявного доходу, при цьому призводить до перенесення лівової частки витрат на домогосподарства з високим доходом. Однак політика зеленого оподаткування послаблює стимули заощаджень, що призводить до зниження обсягів капіталу, збільшення частки фінансово обмежених домогосподарств та підвищення нерівності добробуту. Субсидування компаній, що працюють в сфері зеленої енергетики, є ефективним інструментом не лише економічного, але й екологічного розвитку, оскільки відбувається стимулювання виробництва альтернативної енергетики. Акцентуємо, що домогосподарства з низьким доходом та заощадженнями відчують погіршення добробуту, спричинене зеленим переходом, що робить субсидії компаніям зеленої енергетики менш ефективними у пом'якшенні проявів нерівності (в тому числі, енергетичної бідності) порівняно з прямими трансфертами домогосподарствам.

Висновки. Привернення уваги до важливості прав людини для економічного розвитку може допомогти мобілізувати підтримку прав людини та відповідального бізнесу у ділових та фінансових колах, а також в урядових структурах. Анонсований курс на озеленення

всіх сфер прояву міжнародних економічних відносин, по суті, розвиває на новому інституційному рівні концепцію сталості, абсолютизуючи право людини на здорове довкілля. Водночас зелена адженда має кореспондуватись із ЦСР, одним із ключових завдань яких виступає боротьба із нерівністю, що пригнічує розвиток людського потенціалу. Загострення глобальних проблем людства як факт доконаний сучасного міжнародного поділу праці з іманентними йому асиметриями соціально-економічного розвитку ускладнює реалізацію інституціоналізованої на мегарівні міжнародної економічної політики адженди із курсом на сталість, адже імперативізація людського розвитку, закладена в статутах і мандатах міжнародних організацій групи ООН входить в системну суперечність із фундаменталізмом ринку та вкоріненою в ньому раціональністю, що вимірюється показниками результативності, ефективності, продуктивності, прибутковості тощо. Відносини між бізнесом і правами людини в сучасній теорії ігор описуються класичною дилемою безбілетника: у той час, як в концептуальному плані компанії колективно захищені в правах людини як суспільному благу, що приносить користь бізнесу, окремі із них, залежно від приналежності до ринків країн із різними рівнями доходів, не мають стимулів захищати і підтримувати це суспільне благо за допомогою відповідальної ділової практики. Інтегрована система глобального планування «Міжнародне майбутнє» опосередковано фіксує макроекономічні канали забезпечення прав людини, синтезуючи проблеми розвитку, демографічного становища, внутрішнього ринку, особливостей бюджетного процесу, включає: (1) «*модель охорони здоров'я*», що диференціює смертність та захворюваність за віковою та гендерною ознакою; (2) «*модель освіти*» у міру старіння населення відстежує потоки учнів за рівнями освіти від початкової до вищої, на що впливає специфіка бюджетних асигнувань, що обумовлено державними фінансами, економічними та демографічними моделями; (3) «*модель інфраструктури*» зображує специфіку рівноважного стану попиту та пропозиції на комунальні послуги та доступ до базових інфраструктурних об'єктів (*вода, санітарія, дороги, інформаційно-комунікаційні технології, мережі електроенергії тощо*); (4) «*моделі управління*» представлені як синтез безпеки та інклюзивності.

Як макроекономічне середовище здійснює вплив на соціально-економічну нерівність, так і остання впливає на макроекономіку. Відповідно, політика макроекономічної стабілізації відіграє потужну роль у забезпеченні права людини на розвиток: здавалося б, короткострокові коливання кон'юнктури насправді можуть мати довгострокові наслідки для рівноваги на ринку праці, формування людського капіталу та системи охорони здоров'я і освіти, а також посилення впливу рецесії на доходи найвразливіших членів суспільства.

Список використаних джерел:

1. Грод М., Резнікова Н. Регуляторні пастки циркулярної економіки в політиці переходів ЄС до сталості: проблеми ідентифікації джерел фінансування Нового європейського консенсусу з розвитку та Європейського

зеленого курсу. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 16. С. 49–57. DOI: 10.32702/2306-6814.2023.16.49.

2. Грод М. Міжнародне кліматичне фінансування: на шляху до побудови дієвого інституційного механізму розвитку зеленої та циркулярної економіки. Агросвіт. 2024. № 12. С. 118–126. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.12.118.

3. Грод М., Резнікова Н. Фінансові та інвестиційні інструменти сприяння циркулярній економіці: сталий розвиток і кліматична нейтральність як тригери озеленення міжнародних ринків капіталу. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: економічні науки. 2023. № 3(318). С. 249–259. DOI: 10.31891/2307-5740-2023-318-3-39.

4. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку. Київ: Інтелсфера, 2002. 298 с.

5. Заблоцька Р. О., Русак Д. М. Сучасні тренди зеленої економіки: управлінський та фінансовий аспекти. Світ фінансів. 2024. № 3. С. 149–159. DOI: 10.35774/sf2024.03.149.

6. Заблоцька Р. О., Русак Д. М. Трансформаційні зміни, як новий вектор розвитку циркулярної економіки. European scientific journal of Economic and Financial innovation. 2024. № 1(13). С. 341–351. <http://doi.org/10.32750/2024-0133>.

7. Костицький В. В. Екологія перехідного періоду: право, держава, економіка (економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні). Київ: ІЗП і ПЗ, 2003. 772 с.

8. Морен Е. Шлях за майбутнє людства. Київ: Ніка-Центр, 2014. 256 с.

9. Орловська Ю. В., Чала В. С., Варламова О. А. Сучасні теорії міжнародної спеціалізації: можливості застосування на регіональному рівні. Економічний простір. 2016. № 116. С. 42–59. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2016_116_6. (дата звернення: 19.03.2025)

10. Птащенко О. В. Transformation of the global economic space in the present. Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. 2018. № 4(245). С. 14–18.

11. Птащенко О. В., Архипова Д. Є. Глобальні проблеми людства: стан і перспективи вирішення. Бізнес Інформ. 2020. № 10. С. 478–484. DOI: 10.32983/2222-4459-2020-10-478-484.

12. Птащенко О. В., Шершенюк О. М. Methodological bases of management of business activity of enterprises in the conditions of globalization. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. 2023. № 1(30). Харків: ХНАДУ. С. 38–57.

13. Птащенко О. Особливості фінансового забезпечення сільських територіальних громад в умовах сталого розвитку. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2024. № 334(5). С. 432–437. DOI: 10.31891/2307-5740-2024-334-65.

14. Резнікова Н. В., Панченко В. Г. Репортажі із цивілізаційних фронтів. На передовій міжнародної економічної політики. Київ: Аграр Медіа Груп, 2023. 237 с.

15. Резнікова Н. В., Тарасенко Л. О. Макроекономічні ризики реалізації енергетичного та зеленого переходів в умовах глобальної невизначеності міжнародного економічного розвитку. Агросвіт. 2024. № 8. С. 112–120. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.8.15>.

16. Синякевич І. М. Екологізація розвитку: суть, об'єктивна необхідність, принципи, інструменти, перспективи для України. Науковий вісник ЛНЛУ. 2005. Вип. 15.6. С. 98–102.

17. Сухіна О. М. Розвиток теорії екологічної ренти та справедливої її розподілу. Економіка України. 2014. № 7. С. 49–68.

18. Фаренюк Н. В. Управління глобальними ланцюгами вартості в умовах сталого розвитку. Бізнес-інформ. 2024. № 7. С. 57–64. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-7-57-64>.

19. Фаренюк Н. В. Проблеми залучення зелених інвестицій для фінансування розвитку циркулярної економіки і боротьби зі змінами клімату в ЄС. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 13. С. 154–160. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.13.154.

20. Цибуляк А. Г. Генезис рушійних сил екологізації міжнародних торговельних відносин. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. № 3. С. 37–40.

21. Цибуляк А. Г. Наукові основи екологізації світового виробництва. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). 2015. № 2. С. 124–127.

22. Цибуляк А. Г. Теоретико-методологічні аспекти аналізу екологізації світового господарства. Інтернаціоналізація освіти і науки: національні особливості та світові тенденції: колективна монографія / А. В. Рибчук, І. О. Івашук, А. П. Румянцев та ін.; за наук. ред. А. В. Рибчука. Дрогобич: Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. 484 с.

23. Чала В. Концепція зв'язку між ресурсами та майбутні національні моделі зеленої економіки. International scientific and practical conference «Mechanisms of economic development in the context of global changes: international experience». Riga: Baltija Publishing, 2022. С. 19–23. Available at: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/312> (Accessed 20 Mar. 2025)

24. Allen C., Graciela M., Wiedmann T. National pathways to the sustainable development goals (SDGs): A comparative review of scenario modelling tools. Environmental Science & Policy. 2016. Vol. 66, Suppl. С. P. 199–207. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2016.09.008>.

25. Chala V., Orlovskaya Yu. Green economy development: Methodological approach. Baltic Journal of Economic

Studies, № 7(3), pp. 203–208. Available at: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1203/1242> (Accessed 20 Mar. 2025). 24

26. Charter of the United Nations. San Francisco: United Nations, 1945. Available at: <https://www.icj-cij.org/charter-of-the-united-nations#Chapter1> (Accessed 21 Mar. 2025) 25

27. Charter of the United Nations. San Francisco: United Nations, 1945. Available at: <https://www.icj-cij.org/charter-of-the-united-nations#Chapter9> (Accessed 20 Mar. 2025) 26

28. Dalal-Clayton B., Bass S. The challenges of environmental mainstreaming: Experience of integrating environment into development institutions and decisions. London: International Institute for Environment and Development, 2009. 108 p. 27

29. Declaration on the Right to Development. New York: United Nations, 1986. Available at: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/drd/drd_ph_e.pdf (Accessed 19 Mar. 2025) 28

30. Farenjuk N. Institutional features of the formation of a green ecosystem of international finance. Actual Problems of International Relations, 2024. № 1(159), pp. 115–123. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.159.1.29>

31. Hughes B. B. International futures (IFs) and integrated, long-term forecasting of global transformations. Futures, Modelling and Simulation in Futures Studies. 2016. Vol. 81, Suppl. C. P. 98–118. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.futures.2015.07.007>.

32. Integrated sustainable development goals (ISDG) model – United Nations partnerships for SDGs platform. Millennium Institute. 2017. Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=11520>.

33. Jokubauskaite G., Dann P. The Law of Development Cooperation: A Comparative Analysis of the World Bank, the EU and Germany. European Journal of International Law, 2014. № 25(2), pp. 610–616. <https://doi.org/10.1093/ejil/chu040> 30

34. Medvedieva M., Yedeliev R., Reznikova N., Nanavov A., Grydasova G. European strategy for achieving climate neutrality and analysis of legal instruments for its implementation. Social & Legal Studies. 2024. T. 7, № 2. C. 64–74. DOI: [10.32518/sals2.2024.64.31](https://doi.org/10.32518/sals2.2024.64.31)

35. Moyer J. D., Bohl D. K. Alternative pathways to human development: Assessing trade-offs and synergies in achieving the sustainable development goals. Futures. 2018. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.futures.2018.10.007>.

36. Moyer J. D., Hedden S. Are we on the right path to achieve the sustainable development goals? World Development. 2020. Vol. 127(C). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.104749>.

37. Reznikova N., Ivashchenko O., Rubtsova M. Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development. Економіка та держава. 2020. № 7. С. 24–31 32

38. Reznikova N., Panchenko V., Karp V., Grod M., Stakhurska S. The relationship between the green and digital economy in the concept of sustainable development. Economic Affairs. 2024. T. 69, Special Issue. C. 389–399. DOI: [10.46852/0424-2513.1.2024.41](https://doi.org/10.46852/0424-2513.1.2024.41) 33

39. Rist G. The History of Development: From Western Origins to Global Faith. London and New York: Zed Books, 1997. 288 p. 34

40. Sarkar R. International Development Law: Substantive Principles. International Development Law: Rule of Law, Human Rights, and Global Finance. New York, 2009. Online edn, Oxford Academic, 1 Feb. 2010. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195398281.003.002> (Accessed 18 Mar. 2025). 35

41. Tadege M. A. The Right to Development as Normative Framework for the Human Rights Obligations of International Financial Institutions. 2013. Available at: <https://ssrn.com/abstract=2847002> (Accessed 18 Mar. 2025). 36

References:

1. Grod, M., & Reznikova, N. (2023). Rehuliatorni pastky tsyrkuliarnoi ekonomiky v politytsi perekhodiv YeS do stalosti: problemy identyfikatsii dzherel finansuvannia Novoho yevropeiskoho konsensusu z rozvytku ta Yevropeiskoho zelenoho kursu [Regulatory traps of the circular economy in the EU's sustainability transition policy: Problems of identifying financing sources for the New European Consensus on Development and the European Green Deal]. Investytsii: praktyka ta dosvid, 16, 49–57. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.16.49>

2. Grod, M. (2024). Mizhnarodne klimatychne finansuvannia: na shliakhu do pobudovy diievroho instytutsiinoho mekhanizmu rozvytku zelenoi ta tsyrkuliarnoi ekonomiky [International climate finance: Towards building an effective institutional mechanism for green and circular economy development]. Ahrosvit, 12, 118–126. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.12.118>

3. Grod, M., & Reznikova, N. (2023). Finansovi ta investytsiini instrumenty spriyannia tsyrkuliarnii ekonomitsi: stalyy rozvytok i klimtychna neutralnist yak tryhery ozelenennia mizhnarodnykh rynkiv kapitalu [Financial and investment instruments for promoting the circular economy: Sustainable development and climate neutrality as triggers for greening international capital markets]. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky, 3(318), 249–259. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-39>.

4. Daly, H. (2002). Poza zrostantiam. Ekonomichna teoriia staloho rozvytku [Beyond growth: The economics of sustainable development]. Kyiv: Intelsfera

5. Zablotska, R. O., & Rusak, D. M. (2024). Suchasni trendy zelenoi ekonomiky: upravlinskyi ta finansovy aspekti [Modern trends in the green economy: Managerial and financial aspects]. Svit finansiv, 3, 149–159.

<https://doi.org/10.35774/sf2024.03.149>

6. Zablotska, R. O., & Rusak, D. M. (2024). Transformatsiini zminy, yak novyi vektor rozvytku tsyrkuliarnoi ekonomiky [Transformational changes as a new vector for the development of the circular economy]. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, 1(13), 341–351. <https://doi.org/10.32750/2024-0133>
7. Kostytskyi, V. V. (2003). Ekolohiia perekhidnoho periodu: pravo, derzhava, ekonomika (ekonomiko-pravovyi mekhanizm okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha v Ukraini) [Ecology of the transition period: Law, state, economy (economic and legal mechanism of environmental protection in Ukraine)]. Kyiv: IZP i PZ.
8. Moren, E. (2014). Shliakh za maibutnie liudstva [The path for the future of humanity]. Kyiv: Nika-Tsentr
9. Orlovska, Yu. V., Chala, V. S., & Varlamova, O. A. (2016). Suchasni teorii mizhnarodnoi spetsializatsii: mozhlyvosti zastosuvannia na rehionalnomu rivni [Modern theories of international specialization: Application opportunities at the regional level]. *Ekonomichnyi prostir*, 116, 42–59. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2016_116_6 (Accessed 19 Mar. 2025)
10. Ptashchenko, O. V. (2018). Transformation of the global economic space in the present. *Visnyk Skhidnoukrajinskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia*, 4(245), 14–18.
11. Ptashchenko, O. V., & Arkhipova, D. Ye. (2020). Hlobalni problemy liudstva: stan i perspektyvy vyrishennia [Global problems of humanity: Current state and prospects for solutions]. *Biznes Inform*, 10, 478–484. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-10-478-484>
12. Ptashchenko, O. V., & Shershenuk, O. M. (2023). Methodological bases of management of business activity of enterprises in the conditions of globalization. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva: Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho avtomobilno-dorozhnoho universytetu*, 1(30), 38–57
13. Ptashchenko, O. (2024). Osoblyvosti finansovoho zabezpechennia silskykh terytorialnykh hromad v umovakh staloho rozvytku [Features of financial support for rural territorial communities in the context of sustainable development]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 334(5), 432–437. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-334-65>
14. Reznikova, N. V., & Panchenko, V. H. (2023). Reportazhi iz tsyvilizatsiinykh frontiv. Na peredovii mizhnarodnoi ekonomichnoi polityky [Reports from the civilizational fronts. On the frontlines of international economic policy]. Kyiv: Ahrar Media Hrup
15. Reznikova, N. V., & Tarasenko, L. O. (2024). Makroekonomichni ryzyky realizatsii enerhetychnoho ta zelenoho perekhodiv v umovakh hlobalnoi nevyznachenosti mizhnarodnoho ekonomichnoho rozvytku [Macroeconomic risks of implementing energy and green transitions under global uncertainty of international economic development]. *Agrosvit*, 8, 112–120. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.8.15>
16. Syniakevych, I. M. (2005). Ekolohizatsiia rozvytku: sut, obiektyvna neobkhdnist, pryntsypy, instrumenty, perspektyvy dlia Ukrainy [Greening of development: Essence, objective necessity, principles, tools, prospects for Ukraine]. *Naukovi visnyk LNU*, 15.6, 98–102.
17. Sukhina, O. M. (2014). Rozvytok teorii ekolohichnoi renty ta spravedlyvoho yii rozpodilu [Development of the theory of ecological rent and its fair distribution]. *Ekonomika Ukrainy*, 7, 49–68.
18. Farenjuk, N. V. (2024). Upravlinnia hlobalnymy lantsiuhamy vartosti v umovakh staloho rozvytku [Management of global value chains in the context of sustainable development]. *Biznes-Inform*, 7, 57–64. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-7-57-64>
19. Farenjuk, N. V. (2024). Problemy zaluchennia zelenykh investysii dlia finansuvannia rozvytku tsyrkuliarnoi ekonomiky i borotby zi zminamy klimatu v YeS [Problems of attracting green investments for financing the circular economy and combating climate change in the EU]. *Investysii: praktyka ta dosvid*, 13, 154–160. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.13.154>
20. Tsybulyak, A. H. (2016). Henezys rushiinykh syl ekolohizatsii mizhnarodnykh torhovelnykh vidnosyn [Genesis of driving forces of the greening of international trade relations]. *Skhidna Yevropa: Ekonomika, biznes ta upravlinnia*, 3, 37–40.
21. Tsybulyak, A. H. (2015). Naukovi osnovy ekolohizatsii svitovoho vyrobnytstva [Scientific foundations of the greening of global production]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy (ekonomika, sotsiologhiia, pravo)*, 2, 124–127.
22. Tsybulyak, A. H. (2017). Teoretyko-metodolohichni aspekty analizu ekolohizatsii svitovoho hospodarstva [Theoretical and methodological aspects of analyzing the greening of the world economy]. In A. V. Rybchuk (Ed.), *Internatsionalizatsiia osvity i nauky: natsionalni osoblyvosti ta svitovi tendentsii: kolektyvna monohrafiia* [Internationalization of education and science: national characteristics and global trends: collective monograph] (pp. 484). Drohobych: Vydavnychiy viddil Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka.
23. Chala, V. (2022). Kontseptsiiia zviazku mizh resursamy ta maibutni natsionalni modeli zelenoi ekonomiky [The concept of the relationship between resources and future national models of the green economy]. In *International scientific and practical conference «Mechanisms of economic development in the context of global changes: international experience»* (pp. 19–23). Riga: Baltija Publishing. Available at: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/312> (Accessed 20 Mar. 2025).
24. Allen, C., Graciela, M., & Wiedmann, T. (2016). National pathways to the sustainable development goals (SDGs): A comparative review of scenario modelling tools. *Environmental Science & Policy*, 66, 199–207.

<https://doi.org/10.1016/j.envsci.2016.09.008>

25. Chala, V., & Orlovska, Yu. (2022). Green economy development: Methodological approach. *Baltic Journal of Economic Studies*, 7(3), 203–208. Available at: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1203/1242> (Accessed 20 Mar. 2025).

26. United Nations. (1945). Charter of the United Nations. San Francisco: United Nations. Available at: <https://www.icj-cij.org/charter-of-the-united-nations#Chapter1> (Accessed 21 Mar. 2025).

27. United Nations. (1945). Charter of the United Nations. San Francisco: United Nations. Available at: <https://www.icj-cij.org/charter-of-the-united-nations#Chapter9> (Accessed 20 Mar. 2025).

28. Dalal-Clayton, B., & Bass, S. (2009). *The challenges of environmental mainstreaming: Experience of integrating environment into development institutions and decisions*. London: International Institute for Environment and Development.

29. United Nations. (1986). Declaration on the Right to Development. New York: United Nations. Available at: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/drd/drd_ph_e.pdf (Accessed 19 Mar. 2025).

30. Farenjuk, N. (2024). Institutional features of the formation of a green ecosystem of international finance. *Actual Problems of International Relations*, 1(159), 115–123. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.159.1>.

31. Hughes, B. B. (2016). International futures (IFs) and integrated, long-term forecasting of global transformations. *Futures*, 81, 98–118. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2015.07.007>

32. Millennium Institute. (2017). Integrated sustainable development goals (ISDG) model – United Nations partnerships for SDGs platform. United Nations. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=11520>

33. Jokubauskaite, G., & Dann, P. (2014). The law of development cooperation: A comparative analysis of the World Bank, the EU and Germany. *European Journal of International Law*, 25(2), 610–616. <https://doi.org/10.1093/ejil/chu040>.

34. Medvedieva, M., Yedeliev, R., Reznikova, N., Nanavov, A., & Grydasova, G. (2024). European strategy for achieving climate neutrality and analysis of legal instruments for its implementation. *Social & Legal Studios*, 7(2), 64–74. <https://doi.org/10.32518/sals2.2024.64>.

35. Moyer, J. D., & Bohl, D. K. (2018). Alternative pathways to human development: Assessing trade-offs and synergies in achieving the sustainable development goals. *Futures*. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2018.10.007>

36. Moyer, J. D., & Hedden, S. (2020). Are we on the right path to achieve the sustainable development goals? *World Development*, 127C. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.104749>

37. Reznikova, N., Ivashchenko, O., & Rubtsova, M. (2020). Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development. *Ekonomika ta derzhava*, 7, 24–31.

38. Reznikova, N., Panchenko, V., Karp, V., Grod, M., & Stakhurska, S. (2024). The relationship between the green and digital economy in the concept of sustainable development. *Economic Affairs*, 69(Special Issue), 389–399. <https://doi.org/10.46852/0424-2513.1.2024.41>.

39. Rist, G. (1997). *The history of development: From Western origins to global faith*. London & New York: Zed Books.

40. Sarkar, R. (2009). International development law: Substantive principles. In *International development law: Rule of law, human rights, and global finance* (Online edn, Oxford Academic, 1 Feb. 2010). Available at: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195398281.003.002> (Accessed 18 Mar. 2025).

41. Tadeg, M. A. (2013). The right to development as normative framework for the human rights obligations of international financial institutions. Available at: <https://ssrn.com/abstract=2847002> (Accessed 18 Mar. 2025).